

Vogeltellingen Bruine Bank Maart 2012

*Aanvullende beschermde gebieden op de
Noordzee*

R.S.A. van Bemmelen & S.C.V. Geelhoed
Rapport C039/12

IMARES Wageningen UR

(IMARES - Institute for Marine Resources & Ecosystem Studies)

Oprichtgever:

Programmadirectie Natura 2000, Ministerie van EL&I
Vincent van der Meij
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Publicatiedatum:

23 maart 2012

IMARES is:

- een onafhankelijk, objectief en gezaghebbend instituut dat kennis levert die noodzakelijk is voor integrale duurzame bescherming, exploitatie en ruimtelijk gebruik van de zee en kustzones;
- een instituut dat de benodigde kennis levert voor een geïntegreerde duurzame bescherming, exploitatie en ruimtelijk gebruik van zee en kustzones;
- een belangrijke, proactieve speler in nationale en internationale mariene onderzoeksnetwerken (zoals ICES en EFARO).

Dit onderzoek is uitgevoerd binnen het kader van het EL&I-programma Beleidsondersteunend Onderzoek.

BAS nummer BO-11-011.04-008

Coverfoto: Grote Mantelmeeuw *Larus marinus*, 2kj, maart 2012 (Steve Geelhoed)

P.O. Box 68	P.O. Box 77	P.O. Box 57	P.O. Box 167
1970 AB IJmuiden	4400 AB Yerseke	1780 AB Den Helder	1790 AD Den Burg Texel
Phone: +31 (0)317 48 09 00	Phone: +31 (0)317 48 09 00	Phone: +31 (0)317 48 09 00	Phone: +31 (0)317 48 09 00
Fax: +31 (0)317 48 73 26	Fax: +31 (0)317 48 73 59	Fax: +31 (0)223 63 06 87	Fax: +31 (0)317 48 73 62
E-Mail: imares@wur.nl	E-Mail: imares@wur.nl	E-Mail: imares@wur.nl	E-Mail: imares@wur.nl
www.imares.wur.nl	www.imares.wur.nl	www.imares.wur.nl	www.imares.wur.nl

© 2012 IMARES Wageningen UR

IMARES is onderdeel van Stichting DLO
KvK nr. 09098104,
IMARES BTW nr. NL 8113.83.696.B16

De Directie van IMARES is niet aansprakelijk voor gevolgschade, noch voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van IMARES; opdrachtgever vrijwaart IMARES van aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag weergegeven en/of gepubliceerd worden, gefotokopieerd of op enige andere manier gebruikt worden zonder schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

A_4_3_1-V12.2

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Samenvatting	4
1. Inleiding	5
2. Methoden	5
3. Resultaten	6
Waarnemingsinspanning	6
Gesleepte hydrofoon	6
Waarnemingen	9
4. Conclusies	12
Referenties	13
Verantwoording	14

Samenvatting

In het kader van het project 'Aanvullende beschermde gebieden op de Noordzee' worden vogeltellingen uitgevoerd rond het Bruine Bank gebied. Doel is om na te gaan of er in dit gebied sprake is van bijzondere vogelwaarden en zo ja, welke vogelsoorten dit dan betreffen, welke periode(n) van het jaar en welk gebied het betreffen.

Van 5 tot en met 9 maart 2012 is de twaalfde en daarmee laatste telling uitgevoerd. Dit betreft de derde telling in maart en de laatste telling binnen dit project. Alle geplande transecten zijn geteld. Tellingen vonden plaats volgens gestandaardiseerde ESAS (European Seabirds At Sea) protocollen. In totaal zijn er 1856 vogels geteld, verdeeld over 26 soorten, en 4 zeezoogdieren, verdeeld over 2 soorten. Een opvallend resultaat van deze survey is het relatief grote aantal (9%) Noordse Stormvogels in donkere kleurfase. Dit zijn broedvogels afkomstig uit het Arctisch gebied. De aantallen Zeekoeten en Alken waren beduidend lager dan de getelde aantallen in maart 2010 en 2011. In tegenstelling tot vorige jaren was de Zeekoet nu de talrijkste soort van beiden. Het eigen schip had aantrekkingskracht op meeuwen, Noordse Stormvogels en Jan-van-Genten. Dit maakt dat de data niet gebruikt kan worden voor dichtheids- en aantalsberekeningen van deze soorten.

1. Inleiding

Teneinde te onderzoeken of de Bruine Bank en haar omgeving als beschermd marien gebied kwalificeert op basis van de Vogelrichtlijn, worden hier vogeltellingen uitgevoerd. Dit is in het kader van het project 'Aanvullende beschermde gebieden op de Noordzee'.

Verspreid over drie winters (2009-2012) vonden twaalf surveys in september, november, januari en maart plaats. Dit verslag geeft een beknopt overzicht van de resultaten van de laatste survey in 2012, uitgevoerd van 5 tot en met 9 maart door Rob van Bemmelen en Steve Geelhoed. Het werkgebied heeft de algemene aanduiding "Bruine Bank" meegekregen. Dit betreft slechts een globale, geografische aanduiding die niet overeenkomt met de structuur die op zee kaarten als zodanig wordt aangegeven en ook niet met het eveneens globale gebied dat in het rapport van Lindeboom *et al.* (2005) zo wordt aangeduid. Doel van het project is om na te gaan of er in de ruime omgeving van de Bruine Bank, op het Nederlands Continentale Plat, sprake is van bijzondere vogelwaarden en zo ja, welke vogelsoorten dit dan betreft, welke periode(n) van het jaar dit bestrijkt en in welk gebied dit plaats heeft.

2. Methoden

De tellingen zijn uitgevoerd vanaf een schip, de Branding IV (TX38). Dit schip is een commerciële boomkorkotter, met Oudeschild (Texel) als thuishaven. Er werd zondagavond uitgevaren en vrijdagochtend teruggekeerd. De kotter viste 's nachts, maar was vanaf een uur na zonsopgang beschikbaar voor de tellingen. Op dat moment was ook de laatste nachtelijke vangst verwerkt en was het schip (in theorie) niet meer attractief voor vogels die foerageren op de bijvangst van de visserij. Tellingen langs vooraf bepaalde transecten vonden plaats volgens gestandaardiseerde ESAS (European Seabirds At Sea) protocollen (Tasker *et al.* 1984), waarbij alle vogel- en zeezoogdiersoorten werden geteld. Deze methode schrijft voor dat iedere vogel die zwemt binnen een 300 m brede strook naast het schip wordt geteld in aaneensluitende 5-minuten tellingen. Vogels die binnen het transect langs vliegen worden alleen op de hele minuten van een telling geteld, en alleen binnen 300 meter zijwaarts en voorwaarts, om overschatting van dichtheden te voorkomen. Gedrag werd vastgelegd volgens de door Camphuysen & Garthe (2004) beschreven coderingen. Er werd door twee tellers geteld zolang het licht was. De data zijn opgenomen in de ESAS database.

Er kan alleen met daglicht geteld worden. Daarom zijn er in de midwinter maanden minder lange transecten te inventariseren dan in voor- en najaar.

Tijdens enkele vorige tellingen werd een hydrofoon gesleept om aanvullende data van Bruinvissen te verzamelen. Dit was nu niet mogelijk.

3. Resultaten

Waarnemingsinspanning

Figuur 1 laat de gevaren route zien. Het betreft een zeegebied ten westen van de Hollandse kust, op het Nederlands Continentale Plat (NCP) tussen 3°00' E / 52°10' N en 4°20' E / 53°00' N. Er is op vier dagen door twee waarnemers geteld. Op de voorafgaande zondag werd 's nachts uitgevaren, zodat de volgende ochtend meteen met tellen in het werkgebied kon worden begonnen. Op vrijdag werd het schip afgeladen en schoongemaakt.

De totale lengte van de geïnventariseerde transecten is 562.5 km, hetgeen – bij een transectbreedte van meestal 300 m – resulteert in een geïnventariseerd zeeoppervlak van 166.7 km² (tabel 1). Vanaf 's ochtends 7:30 uur tot 's middags rond 16:30 uur werd er geteld indien mogelijk (zie hieronder). De zeestaat varieerde sterk, met op maandag kracht 2-4 Bft, op dinsdag 1-3 Bft, op woensdag 5-7 Bft en tenslotte op donderdag 4-6 Bft (tabel 2, figuur 1). Op maandag en woensdag werden tellingen bovendien gehinderd door langdurige perioden met neerslag. Door de combinatie van wind en neerslag konden die dagen niet de gehele geplande transecten worden geteld.

Visserijactiviteiten werden in het centrale en oostelijke deel van het gebied waargenomen (figuur 1).

Gesleepte hydrofoon

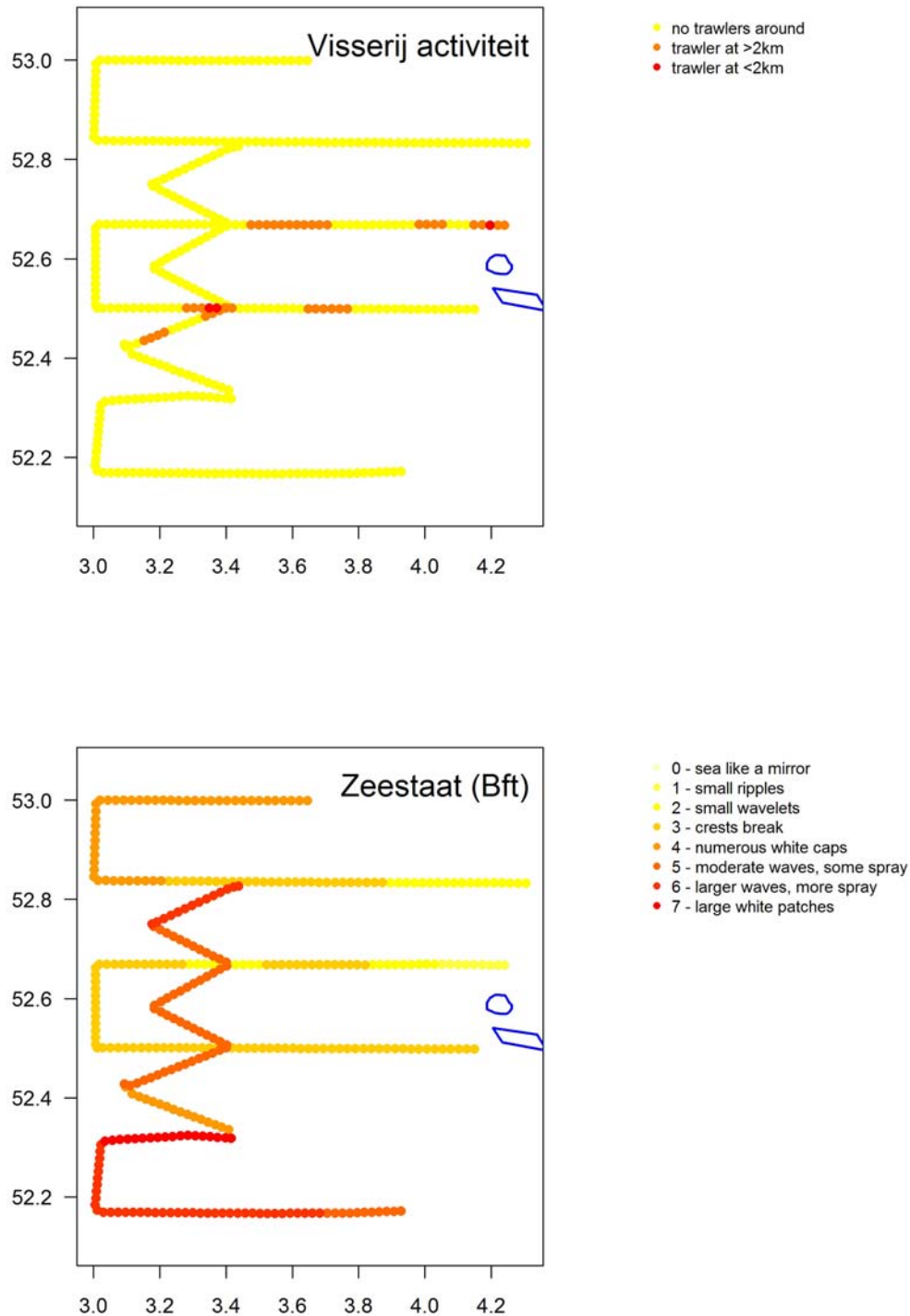
Omdat de hydrofoon niet op tijd terug was van een survey op de Sababank in Caribisch Nederland, kon er geen hydrofoon worden gesleept.

Tabel 1. Waarnemingsinspanning per dag.

Dag	afstand (km)	oppervlak (km ²)	aantal 5-min tellingen
5 maart 2012	149.8	45.0	93
6 maart 2012	181.6	54.5	116
7 maart 2012	106.5	31.9	70
8 maart 2012	124.6	35.4	82
Totaal	562.5	166.7	361

Tabel 2. Waarnemingsinspanning per zeestaat.

Zeestaat (Bft)	afstand (km)	oppervlak (km ²)	aantal 5-min tellingen
1	13.9	4.2	9
2	58.8	17.7	37
3	182.8	54.8	116
4	100.3	30.1	63
5	96.5	28.9	63
6	83.1	22.9	55
7	27.1	8.1	18
Totaal	562.5	166.7	361

Figuur 1. Aanwezigheid van viskotters (boven) en zeestaat (onder) gedurende de survey.

Tabel 3. Aantallen waargenomen vogels en zeezoogdieren per dag, en het aantal 5-minuten tellingen met en zonder waarnemingen.

Soort	Dag in maart 2012				totaal
	5	6	7	8	
Vogels					
Noordse Stormvogel (<i>Fulmarus glacialis</i>)	11	75	20	40	146
Jan van Gent (<i>Sula bassana</i>)	29	72	52	34	187
Aalscholver (<i>Phalacrocorax carbo</i>)	0	5	10	0	15
Rotgans (<i>Branta bernicla</i>)	0	0	190	0	190
Slobeend (<i>Anas clypeata</i>)	0	5	0	0	5
Zwarte Zeeëend (<i>Melanitta nigra</i>)	0	8	0	0	8
Houtsnip (<i>Scolopax rusticola</i>)	1	0	0	0	1
Grote Jager (<i>Stercorarius skua</i>)	0	1	0	0	1
Zwartkopmeeuw (<i>Larus melanocephalus</i>)	0	1	0	0	1
Kokmeeuw (<i>Larus ridibundus</i>)	1	10	0	0	11
Stormmeeuw (<i>Larus canus</i>)	4	13	1	1	19
Kleine Mantelmeeuw (<i>Larus fuscus</i>)	47	230	81	54	412
Zilvermeeuw (<i>Larus argentatus</i>)	2	9	0	5	16
Pontische Meeuw (<i>Larus cachinnans</i>)	0	3	0	0	3
Grote Mantelmeeuw (<i>Larus marinus</i>)	6	57	3	21	87
ongedeterm. gr. meeuw (<i>Larus spec.</i>)	0	0	0	1	1
Drieteenmeeuw (<i>Rissa tridactyla</i>)	8	114	33	208	363
Zeekoet (<i>Uria aalge</i>)	15	99	2	120	236
Alk / Zeekoet (<i>Alca torda</i> / <i>Uria aalge</i>)	0	0	1	0	1
Alk (<i>Alca torda</i>)	3	77	8	49	137
Papegaaaiduiker (<i>Fratercula arctica</i>)	0	1	0	1	2
Graspieper (<i>Anthus pratensis</i>)	1	0	0	0	1
Oeverpieper (<i>Anthus petrosus</i>)	0	1	0	0	1
Merel (<i>Turdus merula</i>)	2	0	0	0	2
Spreeuw (<i>Sturnus vulgaris</i>)	1	7	1	0	9
Rietgors (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	1	0	0	0	1
Aantal soorten	15	19	11	10	26
Aantal individuen	132	788	402	534	1856
Zeezoogdieren					
Bruinvis (<i>Phocoena phocoena</i>)	0	3	0	0	3
Grijze Zeehond (<i>Halichoerus grypus</i>)	0	1	0	0	1
Aantal soorten	0	2	0	0	2
Aantal individuen	0	4	0	0	4
Klassieke ballonnen	10	7	1	4	22
Folie-ballonnen	1	0	0	0	1
Staannd want	0	1	1	0	2
Tellingen met vogels/zeezoogdieren	48	102	50	72	272
Tellingen zonder vogels/zeezoogdieren	45	14	20	10	89

Waarnemingen

In totaal zijn er 1956 vogels geteld, verdeeld over 26 soorten, en 4 zeezoogdieren, verdeeld over 2 soorten (tabel 3). Op pagina 10-11 zijn verspreidingskaarten te vinden van Zeekoet, Alk en Bruinvis (figuur 2).

Jan-van-Gent, stormvogels en meeuwen

Het schip had grote aantrekkingskracht op meeuwen, Noordse Stormvogels en Jan van Genten, waardoor de verzamelde gegevens niet bruikbaar zijn voor analyse van verspreiding en aantallen van deze soorten. Er werden relatief veel donkere Noordse Stormvogels (9%) – een kleurvorm die afkomstig is uit het Arctische gebied, waargenomen. Noordse Stormvogels werden met name in de westelijke helft van het studiegebied waargenomen. Jan-van-Genten werden over het gehele studiegebied gezien maar hierin is geen duidelijk patroon zichtbaar. Kleine Mantelmeeuw en Drieteenmeeuw domineerden de samenstelling van groepen meeuwen.

Zeekoet en Alk

Zowel de aantallen Zeekoeten als de aantallen Alken waren beduidend lager dan de getelde aantallen in maart 2010 en 2011 (van Bemmelen & Geelhoed 2010, Leopold & van Bemmelen 2011). Bovendien was nu de Zeekoet in de meerderheid – dit in tegenstelling tot maart 2010 en 2011. Opvallend is dat beide soorten met name in het centrale deel van het onderzoeksgebied werden gezien, maar minder langs de noordelijke en zuidelijke transecten. Dit lijkt op het patroon dat werd vastgesteld in maart 2011 en voor Zeekoet enigszins op maart 2010.

In overeenstemming met voorgaande twee onderzoeksjaren was ongeveer de helft van de Alken (43%) in winterkleed. Voor Zeekoeten bedroeg was dit aandeel hoger: 62%.

Grote Jager

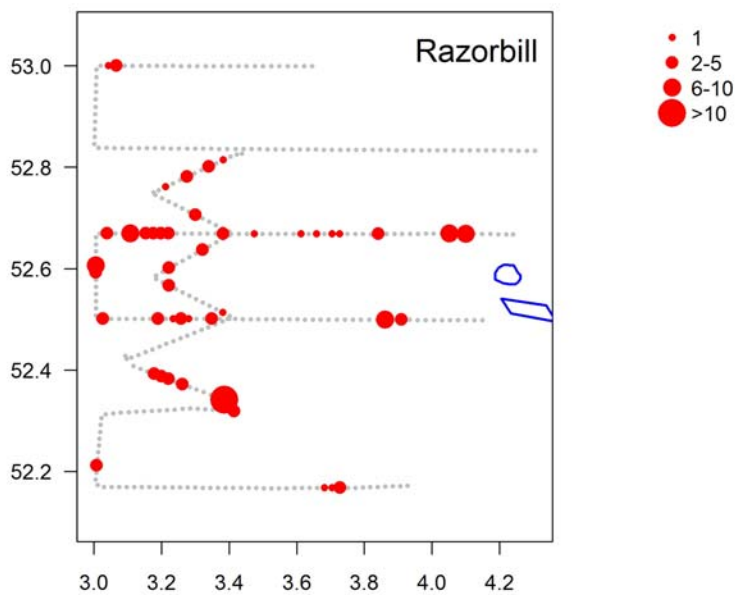
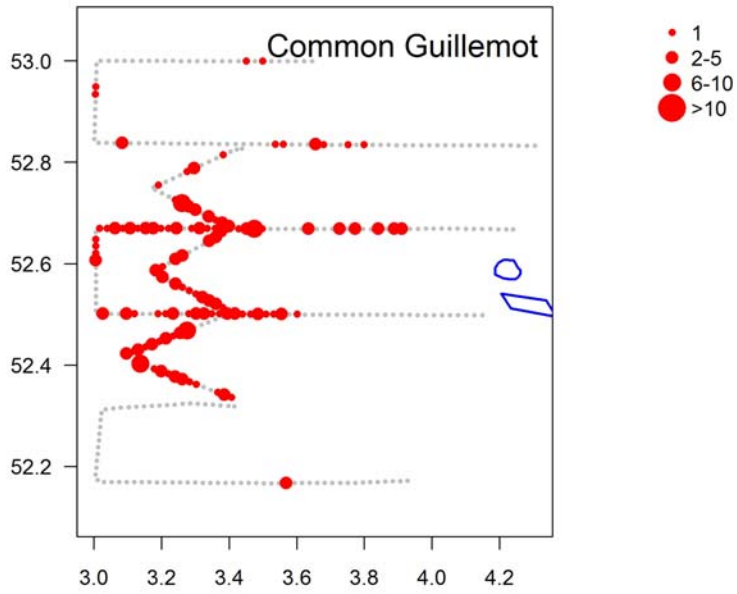
Er werd één Grote Jager gezien.

Overige (bijzondere) waarnemingen

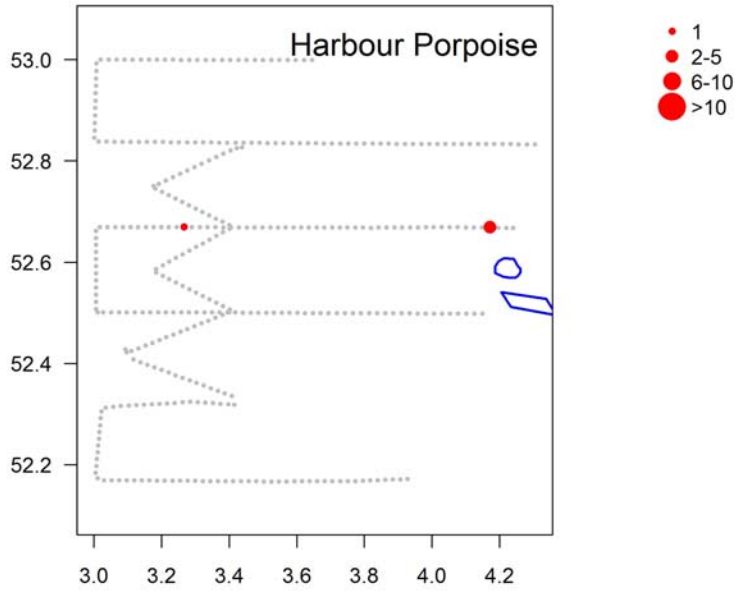
Twee Papegaaiduikers werden opgemerkt, beide onvolwassen vogels. In de meeuwenwolk achter de kotter werden drie Pontische Meeuwen en een Geelpootmeeuw gevonden. Noemenswaardig zijn tevens kleurringaflezingen van een Grote Mantelmeeuw, een Kleine Mantelmeeuw, en de waarneming van een gekleurringde Drieteenmeeuw, waarvan de ring helaas niet kon worden afgelezen.

Zeezoogdieren

In totaal werden slechts drie Bruinvissen waargenomen, wat gezien de hoge zeestaat voor het grootste deel van de survey geen verrassing is. Het was echter wel een verrassing dat er nauwelijks Bruinvissen werden gezien op de dinsdag, toen er perfecte waarnemingsomstandigheden waren.

Figuur 2. Verspreidingskaarten waarnemingen (deze en volgende pagina's). De stipgrootte geeft het aantal individuen per 5-minuten telling weer.

Figuur 2. Vervolg.

4. Conclusies

Dit was de twaalfde en daarmee laatste survey binnen het project 'Aanvullende beschermde gebieden op de Noordzee' en de derde en in maart.

Zowel de aantallen Zeekoeten als de aantallen Alken waren beduidend lager dan de getelde aantallen in maart 2010 en 2011 (van Bemmelen & Geelhoed 2010, Leopold & van Bemmelen 2011). Blijkbaar was er sprake van een "vroeg lente" en waren vooral de Alken al in grote aantallen weggetrokken naar hun broedgebieden. De Zeekoet was nu in de meerderheid – dit in tegenstelling tot maart 2010 en 2011. De lage aantallen zouden deels verklaard kunnen worden door slechte waarnemingsomstandigheden op twee dagen, maar dit biedt voor de overige twee dagen geen valide argument. Opvallend is dat beide soorten met name in het centrale deel van het onderzoeksgebied werden gezien, maar minder langs de noordelijke en zuidelijke transecten. Dit lijkt op het patroon dat werd vastgesteld in maart 2011 en voor Zeekoet enigszins op maart 2010. Het gevonden patroon geeft nog eens aan dat de survey-opzet goed gekozen is, met het belangrijkste deelgebied voor Alken en Zeekoeten in het centrum van het onderzochte zeegebied.

De aantrekkingskracht van het onderzoeksschip op meeuwen, Noordse Stormvogels en Jan van Genten maakte dat de resultaten voor deze soorten ongeschikt zijn voor berekeningen van dichtheden en totale aantallen van deze soorten.

Referenties

- van Bemmelen RSA & Geelhoed SCV 2010. Vogeltellingen Bruine Bank maart 2010. Aanvullende beschermde gebieden op de Noordzee. IMARES Rapport C022/10.
- Camphuysen CJ & Garthe S 2004. Recording foraging seabirds at sea: standardised recording and coding of foraging behaviour and multi-species foraging associations. *Atlantic Seabirds* 6(1): 1-32.
- Leopold MF & van Bemmelen RSA 2011. Vogeltellingen Bruine Bank maart 2011. Aanvullende beschermde gebieden op de Noordzee. IMARES Rapport C163/11.
- Lindeboom HJ, Geurts van Kessel AJM, Berkenbosch A 2005. Gebieden met bijzondere ecologische waarden op het Nederlands Continentaal Plat. Rapport RIKZ/2005008, Den Haag / Alterra rapport 1109, Wageningen: 103 p.
- Tasker ML, Jones PH, Dixon TJ & Blake BF 1984. Counting seabirds at sea from ships: a review of methods employed and a suggestion for a standardized approach. *Auk* 101: 567-577.

Verantwoording

Rapport C039/12

Projectnummer: 430.250.0005

Dit rapport is met grote zorgvuldigheid tot stand gekomen. De wetenschappelijke kwaliteit is intern getoetst door een collega-onderzoeker en het betreffende afdelingshoofd van IMARES.

Akkoord: M.F. Leopold
Onderzoeker afdeling Ecosystemen

Handtekening:

Datum: 23 maart 2012

Akkoord: Drs. J. Asjes
Hoofd afdeling Ecosystemen

Handtekening:

Datum: 23 maart 2012